

HRONOLOŠKI PREGLED VAŽNIJIH DOGAĐAJA IZ ŽIVOTA JEVREJSKE ZAJEDNICE U JUGOSLAVIJI 1963. I 1964. GODINE

Hronološki pregledi objavljeni u dosadašnjih pet sveski »Jevrejskog almanaha« obuhvatili su važnije događaje od 1944. do zaključno 1962. godine, tako da sa periodom koji obuhvata ovaj pregled oni predstavljaju celinu za čitav posleratni period sve do kraja 1964. godine.

Hronološki pregled i ovoga puta sadrži i neke važnije događaje iz života pojedinih opština i njihovih sekcija, koji po svom značaju prelaze lokalne okvire, kao i neke događaje koji su značajni za jevrejsku zajednicu Jugoslavije, iako nemaju neku neposrednu vezu sa samim radom i životom Saveza.

Iz samog hronološkog pregleda, kao što smo i ranije napomenuli, i kada bi bio mnogo potpuniji, ne može se videti sav mnogostrani rad Saveza, koji se pretežno, kao i rad svake druge ustanove i organizacije, ne sastoji samo iz važnijih događaja, nego i iz svakodnevne i raznovrsne, redovne i vanredne delatnosti.

Ovaj pregled ne obuhvata sve posete jevrejskih javnih radnika i ličnosti iz inostranstva, koje su i u ovom periodu bile česte, niti sve događaje iz međusobnih odnosa Jugoslavije i Izraela, nego samo neke najznačajnije, pogotovu što je bilo nekih opravdanih primedaba da je prošloga puta hronološki pregled obuhvatao i neke manje važne događaje.

S obzirom da se neki događaji, vezani za određene datume, stalno ponavljaju iz godine u godinu, to oni ovoga puta neće biti obuhvaćeni.

1963. godina

4. januar

Radio Beograd II emitovao snimak sa nagradnog takmičenja amaterskih horova Beograda novembra 1962. godine, kojom prilikom je emitovana i kompozicija »Hora« od Marka Lavrija, u izvođenju beogradskog Jevrejskog hora.

9. januar

Ženska sekcija Jevrejske opštine u Beogradu naročitom priredbom obeležila 20-godišnjicu Antifašističkog fronta žena.

11. januar Koncert jevrejskog pevačkog zbora iz Zagreba u sali Radničkog univerziteta »Đuro Salaj« u Beogradu.
12. januar Na Ljubljanskoj televiziji Drago Košmerlj održao predavanje sa temom: »En dan v Jerusalemu«.
Koncert jevrejskog pevačkog zbora iz Zagreba u sali Radničkog univerziteta »Svetozar Marković« u Novom Sadu.
26. januar Jevrejska opština u Beogradu priredila književno veče posvećeno 70-godišnjici života i rada Žaka Konfino, književnika, bivšeg predsednika Opštine.
13. februar Na Narodnom univerzitetu u Sarajevu Muhamed Karamehmedović, istoričar umetnosti, održao predavanje o »Sarajevskoj hagadi«.
24. februar U Beogradu održano XVI zasedanje Glavnog odbora Saveza jevrejskih opština Jugoslavije.*)
26. februar Na godišnjoj konferenciji beogradskog Jevrejskog hora usvojeno da se hor zove hor »Braća Baruh«.
- februar U Izraelu umro Iso Herman, jedan od istaknutih saradnika Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu, bivši član Izvršnog i Glavnog odbora Saveza.
- Savez raspisao IX nagradni konkurs za radove sa jevrejskom tematikom iz oblasti nauke, književnosti i horske kompozicije, kao i za pripovetke iz »Fonda Romana Šmucera«.
- Za vreme službenog boravka u Saveznoj Republici Nemačkoj, prof. dr Albert Vajs, predsednik Saveza, imao je i neke kontakte sa tamošnjim jevrejskim ustanovama i predstavnicima jevrejskih organizacija.
4. mart U Jerusalimu preminuo dr Jakov Žak Kalderon, zubni lekar, član predsedništva Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu i bivši član Izvršnog odbora Saveza.
- 9—11. mart Na inicijativu Glavnog odbora Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Makedonije, u Skoplju, Bitolju i Stipu održane su komemorativne svečanosti povodom dvadesetogodišnjice tragičnog 11. marta 1943. godine, kada su Jevreji Makedonije odvedeni u logor smrti Treblinku.

*) U daljem tekstu »Savez«

- mart Muzej Saveza opremio za stalnu izložbu muzeja »Mo-rešet« u Tel Avivu, posvećenu otporu i borbi Jevreja u drugom svetskom ratu protiv nacizma, deo izložbe posvećen Jevrejima iz Jugoslavije, koji obuhvata fotografije dokumenata o učešću Jevreja u narodno-oslobodilačkoj borbi i portrete istaknutih Jevreja revolucionara, narodnih heroja i prvoboraca.
- 14—21. april U mnogim jevrejskim opštinama u zemlji svečano proslavljena dvadesetogodišnjica ustanka u Varšavskom getu. Ova značajna godišnjica imala je široki publicitet u jugoslovenskoj javnosti. U galeriji Radničkog univerziteta »Đuro Salaj« u Beogradu priređena je izložba, koju je organizovao muzej Saveza u saradnji sa Jevrejskim istorijskim institutom u Varšavi. Izložba je posle prikazana i u Zagrebu.
16. april Dr Ivo Hergešić, redovni profesor i šef katedre za komparativnu književnost Zagrebačkog sveučelišta održao je u Jevrejskom domu u Zagrebu predavanje sa temom »Naš Hajne«.
- 18—21. april Dr Samuel Sarafić, član Izvršnog odbora Saveza, i Adem Ercegovac, delegat Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije, prisustvovali u Varšavi svečanostima povodom dvadesetogodišnjice ustanka u Varšavskom getu.
24. april Predstavnici Saveza i Jevrejske opštine u Beogradu izrazili saučešće poslaniku države Izrael u Jugoslaviji Aviezeru Šlušu povodom smrti predsednika države Izrael Jichaka Ben Cvija. Savez je izjavio saučešće i Udruženju jugoslovenskih Jevreja u Izraelu.
26. april Dom staraca u Zagrebu posetio dr Moše Avidor član Izvršnog komiteta UNESCO-a i generalni direktor Sohnuta u Izraelu, koji je u Jugoslaviji boravio kao gost jugoslovenskog nacionalnog komiteta za UNESCO.
- april U okviru organizacije Jad Vašem održane su u Izraelu komemorativne svečanosti povodom dvadesetogodišnjice ustanka u Varšavskom getu, na kojima je jevrejsku zajednicu Jugoslavije predstavljao Đuro Pavlović, član predsedništva Jevrejske opštine u Zagrebu.
1. maj Učešće hora »Braća Baruh« na prvomajskoj paradi u Beogradu. Učešće zagrebačkog Jevrejskog pevačkog zbora na akademiji u sali Radničkog univerziteta »Đuro Salaj« povodom proslave 1. maja.

15. maj Povodom proslave Dana pobjede, Jevrejska opština u Beogradu položila venac na spomen-gradnju u Jajincima kod Beograda.
- 18—20. maj Učešće prof. dr Alberta Vajsa, predsjednika Saveza, na sastanku Stalne konferencije službi jevrejskih zajednica u Evropi (Standing Conference on European Jewish Community services) u Milanu.
- 22—25. maj U Beogradu boravio Saul Jofftes, generalni direktor odbora za međunarodne veze velike jevrejske organizacije »Bnej Brit« iz Vašingtona.
- maj Dr Oto Centner, potpredsjednik Jevrejske opštine u Zagrebu i predsjednik Kuratorija Doma staraca, prisustvovao u Izraelu kao delegat Saveza na svečanosti povodom proslave Dana nezavisnosti.
2. juni Sastanak koordinacionog odbora Saveza za horove, u Zagrebu.
7. juni Jevrejska opština u Zagrebu priredila u svojim društvenim prostorijama večer sinagogalne i folklorne jevrejske muzike.
30. juni Čestitka Saveza Predsjedniku Republike Josipu Brozu Titu povodom njegovog ponovnog izbora za Predsjednika Republike.
- juni Savez posetio Günter Stillmann, predsjednik Komiteta antifašističkih boraca Nemačke Demokratske Republike.
U ediciji »Istorijsko-popularne biblioteke« objavljena studija dr Aleksandra Matkovskog »Tragedija na Evreite od Makedonija«.
9. juli Predsjednik Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu dr Cvi Rotem posetio Jevrejsku opštinu u Zagrebu i Dom staraca.
26. juli U katastrofalnom zemljotresu u Skoplju poginulo sedam pripadnika Jevrejske opštine. Mnoge jevrejske organizacije u svetu izjavile saučešće i pružile pomoć za postradale.
29. juli Dom staraca u Zagrebu posetio dr Oto Polak iz Njujorka, jedan od najaktivnijih rukovodilaca Udruženja jugoslovenskih Jevreja u SAD i predratni javni jevrejski radnik u Zagrebu.

7. septembar Predsednik Republike Josip Broz Tito posle svečanog otvaranja Zagrebačkog velesajma, posetio je više inostranih paviljona, među kojima i paviljon Izraela.
12. septembar Jugoslovenska televizija prikazala je humoresku »Inkognito« poznatog izraelskog književnika Efraima Kišona.
5. oktobar Savez je priredio prijem u čast novog izraelskog poslanika Abrahama Kidrona.
6. oktobar Savez upisao milion dinara Narodnog zajma za obnavljanje Skoplja.
U Beogradu održan sastanak koordinacionog odbora Saveza za horove.
Savez odlučio da njegov muzej ubuduće deluje pod imenom Jevrejski istorijski muzej.
14. oktobar U Domu staraca u Zagrebu održana je komemorativna svečanost povodom godišnjice smrti Lavoslava Švarca, legatora Doma.
Dom staraca u Zagrebu posetio izraelski poslanik Abraham Kidron.
- 22—23. oktobar Preseljenje jevrejskog groblja u Ljubljani na novo mesto udaljeno oko 500 metara od dosadašnjeg.
31. oktobar —
5. novembar Učešće dr Alberta Vajsa, predsednika Saveza, na godišnjoj konferenciji JOINT-a u Ženevi, na konferenciji Međunarodnog saveta jevrejskih socijalnih i kulturnih službi (INTERCO) i na godišnjoj skupštini Stalne konferencije službi jevrejskih zajednica u Evropi (Standing Conference).
- oktobar Na molbu Jevrejske opštine u Montekarlu Jevrejski istorijski muzej Saveza predao joj je zbirku fotografija za budući Jevrejski muzej u Montekarlu koji treba da ilustruje život raznih jevrejskih zajednica.
- 7—12. novembar Gostovanje Jevrejskog pevačkog zbora iz Zagreba u Beču.
10. novembar Grupa jevrejskih omladinaca iz Trsta posetila Jevrejsku opštinu na Rijeci.
- 17—30. novembar Pod parolom »Radom produžujemo život« u Domu staraca u Zagrebu održana izložba ručnih radova šticećenika Doma.

27. novembar Predsednik Saveza dr Albert Vajs, potpredsednik Saveza dr Ladoslav Kadelburg i član uprave Jevrejske opštine u Beogradu Isak Bencion, posetili Saveznu versku komisiju gde su vodili razgovore o nekim pitanjima od interesa za Savez i Opštinu.
28. novembar U Osijeku otkrivena spomen-ploča na strelištu u Gradskom vrtu, na kome su mestu 1941. godine streljani Jevreji i drugi rodoljubi.
- novembar Povodom Dana Republike priređena akademija u Domu staraca u Zagrebu.
- novembar Na poziv Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu, Žak Konfino, književnik i jevrejski javni radnik, posetio Izrael.
U izdanju Saveza iz štampe izišao Jevrejski almanah za 1961/1962. godinu.
U Beogradu boravio nekoliko dana istaknuti izraelski orijentalista, profesor Hebrejskog univerziteta u Jerusalimu dr Uriel Heyd, koji je proučavao neke dokumente Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu i vodio razgovore sa nekoliko profesora Filozofskog fakulteta.
Savez posetio poznati novinar i antifašistički borac iz Australije Ernest Platz.
Savez je izdao prvi broj Priručnika za rad sa pionirima i omladinom.
Jevrejski pevački zbor iz Zagreba učestvovao na više akademija i priredaba povodom 20-godišnjice II zasedanja AVNOJ-a.
Savez je izjavio saučešće Udruženju jugoslovenskih Jevreja u SAD povodom tragične smrti predsednika Džona Kenedija.
Objavljeni su rezultati IX nagradnog konkursa Saveza i »Fonda Romana Šmucera«.
21. decembar Povodom 20-godišnjice Drugog zasedanja AVNOJ-a, Savez je uz učešće Jevrejske opštine u Beogradu priredio svečanu akademiju.
22. decembar U Beogradu je održano XVII zasedanje Glavnog odbora Saveza.
- decembar U izdanju Saveza izašli su iz štampe br. 12 i br. 13 KADIME, časopisa jevrejske omladine u Jugoslaviji.
1964. godina
2. januar U Beogradu održan sastanak koordinacionog odbora omladinskih klubova.

9. januar U Jerusalimu preminuo Samuel Nahmijas, istaknuti član Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu i predratni jevrejski javni radnik u Banja Luci.
- januar Petnaest godina od izlaženja Biltena Saveza odnosno »Jevrejskog pregleda«.
Savez izdao drugi broj Priručnika za rad sa pioniri-
ma i omladinom.
20. februar Izraelski poslanik u Jugoslaviji Abrahan Kidron po-
setio Jevrejski istorijski muzej u Beogradu.
28. mart Književnik Žak Konfino komentarisao na jugosloven-
skoj televiziji, u emisiji »Kamerom kroz svet«, kraću
filmsku reportažu o Izraelu.
- mart Izbor Saveta Jevrejskog istorijskog muzeja.
Izrael sa 50.000 dolara Narodnog zajma učestvuje u
obnovi Skoplja.
Savez raspisao X nagradni konkurs za radove sa je-
vrejskom tematikom iz oblasti nauke, knjiženosti i
horske kompozicije, kao i za pripovetke iz »Fonda
Romana Šmucera«.
4. april U Beogradu preminuo dr Albert Vajs, profesor Prav-
nog fakulteta, dugogodišnji predsednik Saveza, na-
učnik, publicista i istaknuti antifašista.
6. april Potpredsednik Republike Aleksandar Ranković i Dr-
žavni sekretar za inostrane poslove Koča Popović
uputili izjave saučešća Editi Vajs, supruzi pok. dr
Alberta Vajsa, predsednika Saveza.
Nastavnici i studenti Pravnog fakulteta u Beogradu
održali komemorativnu sednicu povodom smrti prof.
dr Alberta Vajsa.
7. april Na jevrejskom groblju u Beogradu svečano sahra-
njen prof. dr Albert Vajs.
Povodom smrti prof. dr Alberta Vajsa, Izvršni odbor
održao svečanu komemorativnu sednicu na kojoj je
odlučeno da se izda Spomenica posvećena uspomeni
na njegov lik i delo, da se priredi izložba posvećena
njegovom životu i da se u Izraelu zasadi gaj na nje-
govo ime.
- 7—14. april Zagrebački pevački hor »Moša Pijade« gostovao u
Francuskoj i Engleskoj, gde je priredio koncerte u
Parizu, Mančesteru i Birmingemu i učestvovao na fe-
stivalu jevrejskih horova u Londonu.

- 12—19. april Jevrejska opština u Novom Sadu u saradnji sa Jevrejskim istorijskim muzejom u Beogradu, priredila izložbu povodom 21-godišnjice ustanka u Varšavskom getu.
19. april Na Jevrejskom groblju u Somboru svečano otkriven spomenik pobijenim Jevrejima prinudnim radnicima kod Crvenke 1944. godine. Prisustvovali su delegacija Jevrejske zajednice u Mađarskoj, predstavnici narodne vlasti i društveno-političkih organizacija i mnoštvo građana.
- april Povodom smrti prof. dr Alberta Vajsa, predsednika Saveza, Savezu su uputili izjave saučešća mnogi istaknuti jevrejski rukovodioci i javni radnici, mnoge ustanove i organizacije i pojedinci iz inostranstva i naše zemlje. Istim povodom mnoge jevrejske organizacije u zemlji i inostranstvu održale komemorativne sednice i sastanke ili službe po sinagogama. U Jugoslaviji boravila delegacija Jevrejske zajednice u Mađarskoj, na čelu sa predsednikom dr Endre Šošom. Učešće dr Zoltana Loranta, člana Izvršnog odbora Saveza, na proslavi Dana nezavisnosti Izraela, kao predstavnika Saveza.
1. maj Zagrebački zbor »Moša Pijade« učestvovao na dvema priredbama povodom Praznika rada, koje su priredile masovne društvene organizacije.
- maj Učešće doc. dr Zdenka Levntala, člana Izvršnog odbora Saveza, na sastanku predstavnika »Stalne konferencije službi jevrejskih zajednica u Evropi«, u Parizu. Beogradski hor »Braća Baruh« učestvovao na više priredaba i manifestacija koje su povodom proslave Praznika rada priredile masovne organizacije grada.
31. maj—1. juni Upravitelj Doma staraca u Zagrebu Adela Weisz prisustvovala u Bazelu seminaru za obezbeđenje i zaštitu staraca, koji je organizovao JOINT.
6. juni Koncert džez-orkestra Omladinskog kluba Jevrejske opštine u Zagrebu, u sali Omladinskog kluba Jevrejske opštine u Beogradu.
12. juni Koncert zbora »Moša Pijade« u dvorani Narodnog sveučilišta u Zagrebu.

- juni U Beogradu i Zagrebu nekoliko dana boravi Herbert Katzki, zamenik generalnog direktora JOINT-a; sa rukovodiocima Saveza i Doma staraca vodio razgovore o daljoj međusobnoj saradnji. Jevrejska opština u Beogradu otpočela sa sprovođenjem akcije za popis beogradskih Jevreja koji su stradali kao žrtve fašizma.
- juni—juli U Jugoslaviji boravio Z. Efron, direktor Umetničkog muzeja u En Harodu, istaknuti izraelski istoričar umetnosti; u saradnji sa Jevrejskim istorijskim muzeom u Beogradu proučavao stare jevrejske nadgrobne spomenike u Jugoslaviji i obavio dokumentaciona snimanja.
- 12—16. juli Učešće potpredsednika Saveza dr Lavoslava Kadelburga na plenarnoj sednici egzekutive Svetskog jevrejskog kongresa u Izraelu.
- 14—26. juli Učešće beogradskog jevrejskog hora »Braća Baruh« na Petom svetskom festivalu amaterskih horova u Izraelu. Pored učešća na festivalskim priredbama hor je učestvovao i na drugarskim večerima koje su priredili Udruženje jugoslovenskih Jevreja u Izraelu i Kibuc Gat.
- juli Potpredsednik Saveza dr Lavoslav Kadelburg za vreme posete Izraelu vodio razgovore za predstavnici- ma Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu, posetio Jevrejsku agenciju, centralu Histraduta (Sindikata) u Tel Avivu, Kibuc Gat i dr.
- juli—avgust Oko 400 jevrejske dece i omladinaca letovalo u letovalištu Saveza na Cresu. Prof. muzike i kompozitor Rafajlo Blam pristupio u Izraelu snimanju na magnetofonskoj traci starih sefardskih pesama i romansi od iseljenika iz Jugoslavije.
- avgust Dr Lavoslav Kadelburg, potpredsednik Saveza, prilikom službenog puta u Švajcarsku, vodio razgovore sa generalnim direktorom JOINT-a Jordanom i njegovim saradnicima o daljoj međusobnoj saradnji. Pet omladinaca iz Kibuca Gat letovalo mesec dana u letovalištu Saveza na Cresu. Posle toga obišli više turističkih mesta i gradova u Jugoslaviji. Jednomesečna ekskurzija deset jevrejskih omladinaca i omladinki iz Jugoslavije u Izrael.

U Jugoslaviji je boravio Cvi Lurije, član predsedništva izraelske socijalističke partije MAPAM i direktor organizacionog departmana Jevrejske agencije (Sohnut); obišao je Beograd, Zagreb i letovalište Saveza na Cresu.

Iz štampe je izišla prva serija od 12 razglednica sa eksponatima Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu.

Savez je izdao jevrejski kalendar za 5725. godinu.

- septembar Jevrejsku zajednicu u Jugoslaviji posetio Murray Sklar, sekretar novoosnovane organizacije Standing Conference.
- Savez i jevrejske opštine u Beogradu i Zagrebu posetio Roman Šmucer, poreklom iz Jugoslavije, sada istaknuti jevrejski javni radnik i počasni predsednik Udruženja jugoslovenskih Jevreja u SAD.
- 3—16. oktobar Turneja beogradskog jevrejskog hora »Braća Baruh« po Belgiji i švajcarskoj sa koncertima u Brislu, Anversu, Cirihu, Lozani i Ženevi.
20. oktobar Učešće predstavnika Saveza na otkrivanju spomenika Jevrejima žrtvama fašizma u »Ledinama« kod Beograda.
- 20—23. oktobar Učešće Vidosave Nedomački, kustosa Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu, na savetovanju saradnika istorijskih arhiva Jugoslavije, u Splitu.
25. oktobar Učešće potpredsednika Saveza dr Lavoslava Kadelburga u Ženevi na proslavi 50-godišnjice JOINT-a.
- 25—27. oktobar Učešće potpredsednika Saveza dr Lavoslava Kadelburga na devetnaestoj konferenciji JOINT-a u Ženevi.
31. oktobar Učešće beogradskog jevrejskog hora »Braća Baruh« u sali Kolarčeve zadužbine u Beogradu na takmičenju beogradskih amaterskih horova.
- oktobar Učešće Davida Levija, sekretara Saveza, na konferenciji o problemima demografije nekih jevrejskih zajednica, u Brislu.
- Jevrejska opština u Beogradu izdala prvi broj svog Biltena.
1. novembar Otkrivanje spomenika na jevrejskom groblju u Beogradu Jevrejima žrtvama fašizma streljanim kod Zaslavice 1941. godine.

8. novembar Mladen Sorger, student iz Beograda, prisustvovao sednici Evropskog komiteta jevrejske omladine u Brislu.
9. novembar Radio Beograd emitovao više kompozicija sa poslednje turneje hora »Braća Baruh« po Belgiji i Švajcarskoj oktobra 1964. godine.
- 21—22. novembar Učešće Edite Vajs, člana Izvršnog odbora Saveza, na sastanku egzekutive Svetskog jevrejskog kongresa u Londonu.
27. novembar U Domu staraca u Zagrebu održana akademija povodom Dana Republike.
28. novembar U Savezu svečano uručene nagrade dobitnicima X nagradnog konkursa Saveza za naučne i književne radove i horsku kompoziciju sa jevrejskom tematikom, i za pripovetke iz »Fonda Romana Šmucera«. Beogradski jevrejski hor »Braća Baruh« učestvovao na svečanoj akademiji u Narodnom pozorištu u Vršcu povodom Dana Republike.
- Dom staraca u Zagrebu prihvatio na privremeni smestaj deset Zagrepčana postradalih od poplave.
- novembar Savez i Dom staraca u Zagrebu odlučili da pruže pomoć postradalima od poplave u Zagrebu. Savez izdao novi broj Priručnika za rad sa pionirima i omladinom.
- U Beogradu boravila delegacija Jevrejske opštine u Beču koja je prisustvovala svečanom otkrivanju spomenika Jevrejima Austrije i Šapca žrtvama fašizma streljanim kod Zasavice; spomenik je podigla bečka Jevrejska opština.
- Zagrebački zbor »Moša Pijade« učestvovao na više akademija i priredaba povodom proslave Dana Republike.
- Potpredsednik Saveza dr Lavoslav Kadelburg, prilikom privatnog boravka u Budimpešti, posetio Jevrejsku zajednicu Mađarske.
- U izdanju Saveza izašla je iz štampe knjiga »Stara jevrejska umetnost u Palestini« od Vidosave Nedomaćki.
- decembar Fedor Fišl omladinac iz Novog Sada, prisustvovao u Chateau d' Herbeys (Francuska) seminaru za omladinske rukovodioce.